

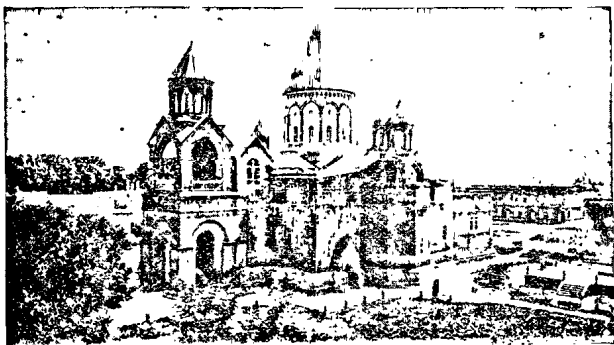
ՍԻՈՆ, ՀԱՅ ԱՄՍԱԳԻՐ

ԺԱ. ՏԱՐԻ — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ

1937 — ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ

ԹԻՒ 10

ԿՆԻՔ
ՀԱՅՐԱՊԵՏԱԿԱՆ

ԽՈՐԷՆ ԾԱՌԱՅ ՅԻՍՈՒՍԻ ՔՐԻՍՏՈՍԻ ԵՒ ԱՆՃԱՄԱՆԵԼԻ ԿԱՄՈՔՆ
ԱՄՏՈՒԾՈՅ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍԱՊԵՏ ԵՒ ԿԱԹՈՒԴԻԿՈՍ ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՅ ԾԱՅՐԱԳՈՅՆ
ՊԱՏՐԻԱՐԺ ՀԱՄԱԶԳԱԿԱՆ ՆԱԽԱՄԵԾԱՐ ԱԹՈՒՈՅ ԱՐԱՐԱՏԵԱՆ ԱՌՔԵԼԱԿԱՆ
ՄԱՅՐ ԵԿԵԼԵՑԻՈՅ ՍՐԲՈՅ ԿԱԹՈՒԴԻԿԵ ԷԶՄԻԱՆԻ ՇՆՈՐՀԱԶԱՐԻ Տ. ՍԱՀԱԿ
Բ. ԿԱԹՈՒԴԻԿՈՍԻ ՏԱՆՆ ԿԻԼԻԿԻՈՅ, ԱՄԵՆԱՊԱՏԻՒ ՊԱՏՐԻԱՐԺԻ ԱՌԱ-
ՔԵԼԱԿԱՆ ԱԹՈՒՈՅՆ Ս. ՅԱԿՈՎԲԵԱՆՅ ԵՐՈՒՍԱՂԵՄԻ Տ. ԹՈՐԳՈՄ ԱՐԲ-
ԵՊԻՍԿՈՊՈՍԻ, ԱՄԵՆԱՊԱՏԻՒ ՊԱՏՐԻԱՐԺԻ Կ. ՊՈԼՍՈՅ Տ. ՄԵՍՐՈՊ ԱՐԲ-
ԵՊԻՍԿՈՊՈՍԻ, ԳԵՐԱՇՆՈՐՀ ԱՐԲԵՊԻՍԿՈՊՈՍԱՅ, ԳԵՐԱՊԱՏԻՒ ԵՊԻՍԿՈՊՈ-
ՍԱՅ, ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՅ ԵՒ ՏԵՍԶԱՅ ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ՍՈՒՐԲ ԵՒ ՈՒՂՂԱՓԱՌ
ԵԿԵԼԵՑԻՈՅ ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՅ ԵՒ ՀԱՄԱՅՆ ՀՈԳԵՒՈՐ ՈՒՆՏԻ ՀՈՎՈՒԱՅ
ԵՒ ՍՐԲԱՋՆԱԳՈՅՆ ՊԱՇՏՈՆԷԻՅ ՀԱՅ ՀԱՒԱՍԱՅՏԵԱԼ ՀՈՏԻՆ ՔՐԻՍՏՈՍԻ,
ՊԱՏԿԱՌԵԼԻ ԵՐԵՍՓՈԽԱՆԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՈՅ ԵՒ ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՎԱՐՁՈՒ-
ԹԵԱՆՅ ԹԵՄՈՐԷԻՅ ԸՆԴԻ ԱՄԵՆԱՅՆ ԱՇԽԱՐՀՍ ԵՒ ՊԵՏՈՒԹԻՒՆՍ, ՈՂ-
ՋՈՅՆ ՅԻՍՈՒՍԱԿԱՆԻ ԵՒ ՍՐՏԱԲՈՒՂԵ, ՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ Ի ՀԱՅՐԱՊԵՏԷՍ
ՀԱՆՈՒՐՅ ՀԱՅՈՅ ԵՒ ՅԱԹՈՒԿԱԼԷՍ ԱՌԱՋԻՆ ԼՈՒՍԱՒՈՐԶԱՅՆ ՄԵՐՈՅ
ՍՐԲԱԶԱՆ ԱՌԱՔԵԼՈՅՆ ԹԱԴԷՈՍԻ ԵՒ ԲԱՐՈՒՂԻՄԷՈՍԻ ԵՒ ԲԱԶՄԵՐԱՆՅ

ՀՈՐՆ ՄԵՐՈՅ ՍՐԲՈՅՆ ԳՐԻԳՈՐԻ ԱՌԱՔԵԼԱՊՈՏԻ ՀԱՅՐԱՊԵՏԻՆ ԵՒ ԵՐ-
ԿՐՈՐԴ ԼՈՒՍԱՌՈՐՁԻՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԱՇԽԱՐՀԻ:

ՇՆՈՐՀ, ՍԵՐ ԵՒ ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆ, ԱՍՈՒՍԱԾԱՅԻՆ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ
ԵՒ ԵՐԿՆԱՅԻՆ ՈՂՈՐՄՈՒԹԻՒՆ ՀԱՆԳԻՑԷ Ի ՎԵՐԱՅ ՁԵՐ, Ի ՎԵՐԱՅ ԱԶ-
ԳԻՍ ՀԱՅՈՅ ԵՒ ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԱՇԽԱՐՀԻՍ:

Հիմունք Քրիստոնեական կրօնից, դաւանութեան հաւատոյ, խորհրդոց Ե-
կեղեցւոյ եւ կարգաց ձեռնադրութեան եղեալ են ապա՛հն ի վերայ սրբոյ
Աւետարանին Քրիստոսի, գործոց եւ քաղաքականց սրբոց առաքելոց, եւ ըս
նոցանէ սահմանադրութեամբ երկց ճիշդեցական ժողովոց, որք ի Նիկիա, ի
Կոստանդնուպոլիս եւ յԵփեսոս գումարեցան: Ի վերայ հիմանց եւ սահմանա-
դրութեանց այսոցիկ կառուցեալ են ամենայն եկեղեցիք ուղղափառաց, դոյզն
ինչ խաւս ընդ մէջ նոցա, եւ կան մնան անյեղիք եւ անդրդուելիք մինչեւ
ցայսօր ժամանակի, յորոց սակի եւ Սուրբ Եկեղեցիս Հայաստանեայց:

Այլ որ ինչ արտաքոյ սոցա են յօրինուածք եւ դրուագք Եկեղեցւոյ, այն
ամենայն առ սակաւ սակաւ կազմեցան յընթացս դարուց, ըս պիտոյից եւ
հանգամանաց մէն մի ազգային եկեղեցւոյ, ի ձեռն Եկեղեցական ժողովոց
միոյ միոյ ազգի, որպէս ժամք եւ կարգք աստուծապաշտութեան, երգեցողու-
թիւնք եւ աղօթք, տօնք եւ յիշատակք սրբոց, սահմանումն աւուրց պահոց եւ
ուսեաց, կարգ հասից եւ չհասից, յարգութիւն պատկերաց սրբոց, ծէսք օրի-
նութեան եւ ձեռնադրութեան, այլովք բազմօք հանդերձ, որք ըս բերմանց
յարափոփոխ ժամանակաց, փոփոխին եւ փոփոխելիք են տակաւ, որպէս
պահանջէն հարկ ժամանակին: Քանզի կենդանի Եկեղեցիք Քրիստոսի նոյն
ինն է բազմութիւն հաւատացելոց, որ գպէս իւր եւ զկարիս ի մասին հա-
ւատոյ՝ իննին գիտէ, եւ տօնին, հաւանութեամբ անդամոց նորին, օրինա-
ւոր կարգաւ, ըս սահմանելոյ Եկեղեցական ժողովոց:

Ըս սմին օրինակի եւ Եկեղեցի մեր սուրբ անդուս ի սկզբանէ վարե-
ցաւ. հոգեբուրիս եւ շնորհալից վարդապետք եւ հայրապետք պայծառացուցին
եւ զարդարեցին զկարգ աստուծապաշտութեան աղօթիւք եւ երգովք հոգեւորօք,
սահմանեցին տօնս եւ հանդէսս Եկեղեցւոյ: Ըս բերման հարկի գումարէին
Եկեղեցական ժողովք յուխէ Եկեղեցւոյ եւ յաշխարհիկ դատուէ, առ ի իննել
զինդիրս կարեւորս զիրաց հաւատոյ, զիրաւանց եւ զպարտոց հոգեւոր պա-
տօնից, զամուսնութեանց եւ զամուսնալուծութեանց եւ զայլոց բազմաց: Ըս
այսմ կարգի եւ կարիք Եկեղեցւոյ համապալ յուշի էին երանաւորն հարց եւ
հովուապետաց Եկեղեցւոյ, որք կարգաւորեցին զամենայն ըս հանգամանաց
յուրաքանչիւր ժամանակի:

Բայց յեղափոխ դիպումք պատմականք, պատերազմունք եւ արեւանք,
որք կուռ զկնի միմեանց ի վերայ եկեալ խռովէին զաշխարհս մեր, եւ ի վեր-
ջին դարս բռնութիւնք իշխանութեանց որք տրեւին ի վերայ մեր, խռնրդոսն
եղեն կանոնաւոր ընթացից գործոց Եկեղեցւոյ. վասն որոյ խափանեցան ժո-
ղովք Եկեղեցականք եւ խանգարեցան բազում ինչ ի կարգաց, ի սահմանելոցն
յառաջագոյն. մութան սովորութիւնք նորանորք, եւ առհասարակ խրթնացաւ
բարեգործութիւնք բնին:

Այլ ի ժամանակի աստ մերում, իբրեւ ըստ օրինաց խորհրդային Իսխանութեան անգասեալ է Պետութիւնն յեկեղեցւոյ, եւ չէ ինչ որ յայսմնէտ արգել դնիցէ ըստ կամաց հաւասացեալ հօտին ճնորինել զկարիս եկեղեցւոյ, խորհուրդ բարի ծագեաց ի Մայր Աթոռոյս, դեռ եւս առ կենդանութեամբ հոգեւոյս նախորդին մերոյ Տեառն Գլորգայ Ե. Հայրապետի, փոյթ յանձին ունել բուռն հարկանելոյ զբարեկարգութենէ զործոց եւ պաշտամանց եկեղեցւոյ ի ձեռն եկեղեցական ժողովոյն: Վասն որոյ իբրեւ գումարեցաւ եկեղեցական ժողովն ի սուրբ Էջմիածին յամին 1932, որով անարժանութիւնս Մեր կոչեցաւ յաթոռ Հայրապետական, Գերագոյն Հոգեւոր խորհուրդն զեկոյց ժողովոյն զբազմադիմի կարիս եկեղեցւոյ մերոյ, յորոց ի լուսն պէտք են նորոց սահմանադրութեանց Ազգային եկեղեցական ժողովոյն:

Ազգային եկեղեցական ժողովն հան եւ հաւան գտաւ առաջարկութեան Գերագոյն Հոգեւոր խորհրդոյն եւ յանձն արար նմին, ընդ Նախագահութեամբ Մերով, հրաւիրելով ի խորհրդակցութիւն եւ անձինս յաշխարհիկ դատուէ պատգամաւորացն՝ յօրինել զնախագիծ բարեկարգութեանց եւ փոփոխմանց ի պաշտամունս եկեղեցւոյ, ի Տօնացոցի եւ այլն, եւ առաւել զայն առ Շնորհազարդ Կաթողիկոսն Տանն Կիլիկիոյ, առ Ամենապատիւ Պատրիարքոն Հայոց Ս. Երուսաղեմի եւ Կոստանդնուպոլսոյ եւ առ համօրէն Առաջնորդս Թեմից, զի ուրի ուրով առեալ ի քնին զնախագիծն, մասուցանիցեն զկարծիս իւրեանց, զմիոյ միոյ մասանց նորա:

Ըստ այսմ հրահանգի Ազգային-եկեղեցական ժողովոյն, Գերագոյն Հոգեւոր խորհուրդն մեր՝ հանդերձ արամբք հմտօք կարգաց եկեղեցւոյ՝ յօրինեաց զայս ծրագիր բարեկարգութեանց եկեղեցւոյս մերոյ, զոր առաքեալ ընդ այսմ կոնդակի յորդոր կարգամբ առ լծակից եւ գործակից սիրելի եղբարսդ Մեր եւ որդիս, ուրի ուրով քննել զայն, խելամուտ լինելով ոգւոյ նօրին, եւ ի մտի եղեալ զօգուսն եկեղեցւոյ, զկարծիս ժողովրդեանն եւ զնամզամանս ժամանակի եւ զկարծիս իւրաքանչիւր առաւել առ հաւասարիմն եկեղեցւոյս մերոյ եւ Մայր Աթոռոյս, առ Ամենապատիւ Պատրիարքն Առաւելական Աթոռոյն Սրբոց Յակովբեանց Երուսաղեմի Տ. ԹՈՐԳՈՄ ՍՐԲԵՊԻՍԿՈՊՈՍ, որպէս առ ներկայացուցիչ Մեր ի Սփիւռս եւ դեկալար գործոյս. որոյ ժողովեալ զամենայն դիտողութիւնս ի տեղեաց տեղեաց՝ զողջն հասուցէ ի ձեռս Մեր, եղբակացութեամբ իւրով վասն վախճանական խմբագրութեան ծրագրին:

Զէ ինչ անդէպ եթէ, զոյց ընդ Առաջնորդս եւ խորհուրդս թեմից, ի գործ քննութեան այսր ծրագրի զբաղնուցուն եւ արք աշխարհիկ, սիրով եկեղեցւոյ եւ նախանձաւորք բարեկարգեան նորին:

Յուսամք թէ Առաջնորդք թեմից, հոգեւոր հովիւք, քահանայք, առաջաւորք ազգիս, Թեմական Երեսփոխանական ժողովք եւ Կեդրոնական Վարչութիւնք սրբութեամբ կատարեցեն զպարտիս իւրեանց. առաւել եւս յուսամք եթէ գերազաս աթոռակալն Նուիրապետութեան Հայաստանեայցս եկեղեցւոյ՝ սիրելի լծակից եղբարք Մեր, Շնորհազարդ Տ. Սանակ կաթողիկոս Տանն Կիլիկիոյ եւ Ամենապատիւ Պատրիարք Կ. Պոլսոյ Տ. Մեսրոպ Արքեպիսկոպոս, փորձառու եւ իմաստուն խորհրդովք իւրեանց սասար լիցին ըստ ամենայնի լծակից եղբօր եւ Ներկայացուցչի Մերում ի Սփիւռս՝ Պատրիարքի Առաւելական Աթո-

ռոյն Սրբոց Յակովբեանց Երուսաղեմի՝ Ամենապատիւ Տ. Թորգոմ Արքեպիսկոպոսի, արչիմաւորել զպատեօմն յանդասանի ընդհանուր Եկեղեցւոյս:

Օրհնելով զձեզ զամենեսեանց՝ մաղթեմ ի Տեառնէ զօրացուցանել եւ արիացուցանել զՁեզ առ ի կասարել, ըստ սրբալան կոչման Ձերում, զպարտիս Ձեր առ Հայաստանեայց Սուրբ Եկեղեցին, առ Ազգն մեր տառապեալ եւ առ Հայրենիս մեր:

Ողջ լերուք, զօրացեալ շնորհօք Սուրբ Հոգւոյն եւ յաւէտ օրհնեալ ի Մէնջ, Ամէն:

Ի 1-ն Օգոստոսի 1937 ամի

Ըստ Տումարիս ՌՅԶԷ

Ի Հայրապետութեան Մերում Ն. ամի
յԱրարատեան Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնի
Թ. 417

ԽՈՐԷՆ Ա.

ԾԱՅՐԱԳՈՅՆ ՊԱՏՐԱՐՔ ԵՒ ԿԱԹՈՒԴԻԿՈՍ

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ

Այս պատենն համաձայն է ամենայն մտամարք իսկականի Սրբապառ Կոնգրակի Ն. Ս. Ռոմբեան, յարմ եւ իմն իւրով ձեռամբ կամրադեղիս ստորագրեալ է ըստ վերնոյն:

յ13 Սեպտ.ի 1937, Երուսաղեմ

ՀԱՅՐԱՊԵՏԱԿԱՆ ՍՐԲԱՏԱՌ ԿՈՆԴԱԿԻՆ

ԱՇԽԱՐՀԱԲԱՐԸ

«Քրիստոնեական կրօնի, հաւատոյ դաւանութեան, Եկեղեցւոյ խորհուրդներուն եւ ձեռնադրութեան կարգին հիմունքները տարակոյս չկայ թէ դրուած են Քրիստոսի Աւետարանին, Սրբազան Առաքելոց գործերուն եւ քաղաքութիւններուն, եւ անոնցմէ սահմանուած սկզբունքներու համեմատ կատարուած երեք տիեզերական ժողովներուն վրայ, որոնք զուարուեցան Նիկիայ, Կ. Պոլիս եւ Նիքեոս: Բոլոր ուղղափառ Եկեղեցիները, որոնց կարգին նաեւ Հայաստանեայց մեր Սուրբ Եկեղեցին, իրարու մէջ պզտիկ տարբերութիւններով՝ մինչեւ ցայսօր անյեղիի եւ անդրդուելի մնացած, կառուցուած են այդ հիմքերուն եւ օրէնքներուն վրայ:

Իսկ ասոնցմէ դուրս ինչ որ կայ իբրեւ յօրինուածք եւ դրուագներ Եկեղեցւոյ, այդ ամէնը հետզհետէ կազմուեցաւ դարերու ընթացին՝ մէկ մի ազգի Եկեղեցւոյ պէտքերուն եւ հանգամանքներուն համեմատ, ամէն մէկ ազգի Եկեղեցական ժողովներուն միջոցաւ. ինչպէս աստուածպատեական ժամկարգը, երկեցողութիւնները, արարքները, տօները, սուրբերու յիշատակները, պահի եւ ութիքի սահմանումը, հասի եւ չհասի կանոնը, սրբոց պատկերներու յարգութիւնը, օրհնութեան եւ ձեռնադրութեան ձեսերը, եւայլն, եւայլն, որոնք յաւաքափոխ ժամանակաց բերմունքին համեմատ կը փոփոխուին եւ պիտի փոփոխուին հետզհետէ, ինչպէս որ կը պահանջէ ժամանակին հարկը: Որովհետեւ Քրիստոսի Եկեղեցին նոյն ինն հաւասարալնեւուն բազմութիւնն է, որ իր հաւատքին վերաբերեալ պէտքն ու կարիքը իննման գիտէ եւ կը տօնօրէն՝ Եկեղեցական ժողովներէ սահմանուածին համեմատ:

Մեր Սուրբ Եկեղեցին եւս այս կերպով վարուեցաւ սկիզբէն ի վեր. հոգեբուղիս եւ տնորհալից վարդապետներ եւ հայրապետներ պայծառացուցին եւ զարդարեցին աստուածպատեական կարգը արարքներով եւ հոգեւոր երգերով, Եկեղեցական տօներ եւ հանդէսներ սահմանեցին: Հարկ ներկայացած ասեմ Եկեղեցական ժողովներ կը զուարուէին Եկեղեցականներէ եւ աշխարհականներէ բաղկացած, հաւատքի եւ հոգեւոր պատեօնից իրաւանց եւ պարտոց, ամուսնութեանց եւ ամուսնալուծութեանց վերաբերեալ խնդիրները բնեւոր համար: Ըստ այսմ, Եկեղեցւոյ կարիքները միշտ յուշ ունեցած են այսինքն իրենց միտքն բնաւ չեն հեռացուցած մեր երանաւնորհ Հայրերն ու Հովուապետները, որոնք ամէն բան կարգաւորեցին իւրաքանչիւր ժամանակի հանգամանքներուն համեմատ: